

Obsah vzdělávání žáků s SPU

- Zásadně se neodlišuje od vzdělávání ostatních žáků;
- obtíže především:
  - v souboru kompetencí vztahujících se k učení;
  - v kompetencích souvisejících s řešením problémů;
  - v oblasti komunikace (především písemné).

RVP ZV

- Pojetí a cíle daného stupně vzdělávání.
- Cíle vzdělávání.
- Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní, k podnikavosti.
- Vzdělávací oblasti ⇒ vzdělávací obory ⇒ vzdělávací obsah:
  - očekávané výstupy (orientační – závazné),
  - učivo.
- Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, v. demokratického občana, v. k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní v., environmentální v., mediální v..

Podmínky vzdělávání žáků s SPU

- Učitel, který zná a respektuje specifické problémy žáka,
- individuální práce se žákem, časté opakování probraného učiva,
- přihlídnutí k charakteru poruchy při klasifikaci a hodnocení žáka,
- ověřené postupy i nové metody náprav specifických poruch učení,
- snížený počet žáků ve třídě,
- přehledné a strukturované prostředí,
- podmínky pro klidnou, samostatnou práci,
- pravidelný režim dne,
- pravidelná relaxace,
- dobrá komunikace školy s rodiči,
- aktivní spolupráce s rodiči zaměřená na jednotnost přístupu.

Učitel/ka a jeho/její role

- Jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu.
- Je to profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, který je spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu.
- Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnost žáků, řídí a hodnotí proces učení.
- Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a komunitou
- Učitelství jako profese = kompetence učitele.
- Učitelův postoj k žákům = hodnotící vztah (učitelovo očekávání).

Zásady přístupu učitele k žákům s SPU

- Při působení na jedince používat reedukační metody a postupy, využívat kompenzačních pomůcek,

- vytvářet příznivé klima třídy, seznámit spolužáky i ostatní učitele s jinými způsoby práce,
- umět rozpoznat skutečné vědomosti, dovednosti a znalosti žáka, s tím souvisí znalost speciálně pedagogické diagnostiky ze strany učitele,
- vycházet z toho, v čem je žák úspěšný, a motivovat ho k činnosti,
- vysvětlit žákovi, v čem spočívají jeho potíže,
- citlivě vnímat reakci dítěte a zamezit stresujícímu prostředí,
- řídit se platnými vyhláškami a zákony,
- vytvořit konstruktivní spolupráci s rodinou,
- v rámci integrace dítěte zajistit základní podmínky a speciálně pedagogický přístup,
- spolupracovat s poradenskými pracovníky ve škole i s poradenským pracovištěm.

Studijní a profesní orientace žáka s SPU

Vývojové období – starší školní věk, období puberty, 2. stupeň ZŠ

- Charakteristické hledáním sebepojetí.
- Hlubší úsilí o sebepoznání, zvýšená sebekritičnost.
- Emoční labilita, hodnocení vlastního vzhledu.
- Sebedůvěra je ve vysoké míře ovlivněna prostředím (škola, rodina), s důrazem na vrstevnickou skupinu.
- Flexibilita, rychlá a jednoznačná řešení.
- Preference sportovních, technických či uměleckých aktivit.
- Sociálně – profesní role → volba povolání.

Projevy žáka se SPU na 2. stupni ZŠ závisí do značné míry na tom, zda žák:

- navštěvoval speciální třídu,
- byl integrován v běžné třídě ZŠ,
- podstoupil reedukační péči v PPP,
- měl diagnostikovanou SPU, ale reedukační péče neproběhla,
- navštěvoval v rámci 1. stupně jednu školu.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ - specifika

- Negativní zkušenosti z 1. st., malá motivace.
- Nesprávné návyky.
- Rozpor mezi úrovní jedince, v oblasti čtení, (psaní, počítání) a jeho mentálním vývojem, zájmy a požadavky školy.
- Vyučování převažuje nad učením.
- Nezvládnutí běžných prostředků vyučování (čtení textu, zápis poznámek) → omezení získávání nových poznatků.
- Negativně ovlivněný psychický vývoj □ hledání náhradního způsobu uspokojování potřeb.
- Na 2. st. se stále více rozevírají nůžky mezi žáky s SPU a bez SPU.
- Čtení, psaní a počítání se stávají prostředkem k získávání dalších vědomostí a dovedností, nikoli cílem.
- Stále nedostatky ve vývoji kognitivních funkcí: poruchy pozornosti, paměti, vnímání, řeči (někdy stále v plné míře!).

- Poruchy učení jsou nekompenzované.
- Modifikovat metody reedukace podle vývojové úrovně i věku žáka.
- U některých žáků dojde ke zlepšení.
- U některých žáků dojde ke zhoršení .
- Největší manifestace v 6. ročníku.
- Přetrvávají kompenzační mechanismy.
- Obtíže ve čtení (psaní, počítání) jsou příčinou neúspěchu v dalších předmětech.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ - projevy

ČTENÍ (→ DYSLEXIE):

- Není prostředkem získávání dalších informací.
- Žák čte pomalu (slabikuje, hláskuje)/rychle (nerozumí čtenému textu).
- Nutnost opakovaného čtení textu (technika čtení není dobře rozvinutá).
- Přetrvává dvojí čtení (u náročných slov).
- Text si domýšlí, slova komolí, písmo luští.
- Obtížně čtou malé písmo, písmo zvláštních tvarů (považováno za nové prvky).
- „Krycí mechanismy“ .

PSANÍ (→ DYSGRAFIE, DYSORTOGRAFIE):

- Ovlivněno specifickými dysortografickými chybami.
- Pravopisné chyby (chyby plynoucí z nezvládnutí systému mateřského jazyka, z nedostatečného jazykového citu, z nedostatečné sluchové percepce).
- Nutnost odlišit, zda jde o projev poruchy nebo nedbalost či nedostatečnou domácí přípravu.
- Nečitelné písmo (neschopnost přečíst zápisky).
- Pomalé psaní (neschopnost psát zápisky).
- Obecně se u starších žáků písmo zhoršuje (a přechází na tiskací písmo).

POČÍTÁNÍ (→ DYSKALKULIE):

- Počítání s přechodem přes 10 „pomocí prstů“.
- Nejsou vytvořeny základy v numerickém počítání.
- Nesmyslné chyby.
- Počítání příkladů neúměrně dlouho.
- Nechápaní základních matematických operací a jejich zaměňování.
- Nechuť a nezájem plnit úkoly a učit se.
- Příčinou mohou být nesprávné postupy učitelů na 1. stupni.

CHOVÁNÍ:

- Neustálá kritika ze strany učitelů, rodičů.
- Obviňování z lenivosti, znuděnosti, nezájmu, nepozornosti.
- Co je skutečná lenost? Co je snaha vyhnout se povinnosti?
- Nepřesná sluchová percepce.
- Nedostatečná orientace v úkolech, prostředí.

- Snadná rozptýlenost, krátká koncentrace.
- Trvá mu dlouho, než si přečte zadání úkolu. Nerozumí zadání.

ZPŮSOB UČENÍ:

- Preference vizuálních aktivit (film, video) před verbálními.
- Při příliš komplikovaném grafickém znázornění se žák ztrácí v množství čar a prvků
- Neumí „se učit“.
- Špatní vybavování informací z paměti.
- Všímají si podnětů, které ostatní považují za nedůležité.
- Špatná orientace v mapách, grafech, slovníku (poruchy prostorové orientace, zrakové percepce, nesoustředěnost).

Sekundární problematika žáků s SPU na 2. stupni ZŠ

- Žák se z důvodu SPU příliš soustředí na chyby plynoucí z SPU nebo na reedukaci → uniknou mu základy ve výuce.
- Při absenci diagnostiky a reedukace kumulace potíží nezvládnutí nároků výuky.
- „školní kariéra“ střídání škol, nechut' k výuce, odmítání učitelem.
- Psychické prožívání náročných emocionálních situací (úzkost, agrese, únik, disociální chování – ohroženy jsou zejména děti s LMD!).

Jak je možné, že někteří žáci s SPU nejsou ještě na 2. stupni ZŠ diagnostikováni?

- Porucha dítěte nebyla natolik silná, aby se doposud projevila.
- Dítě kompenzovalo své potíže pomocí vlastních kompenzačních mechanismů.
- Dítě kompenzovalo své potíže pomocí (mnohdy) vysokých intelektových schopností.
- Učitelé netrvali na vyšetření, problémy se jim nezdály důležité.
- Rodině netrvala na vyšetření, nechtěli „nálepku“ dítěte.

Jak rozpoznat žáky s SPU na 2. stupni ZŠ?

- Výrazné a dlouhodobé potíže v pravopise, čtení, psaní, počítání.
- Typické specifické obtíže plynoucí z poruchy.
- Selhávání v percepčně motorických funkcích a senzomotorických schopnostech.
- Výrazná disproporce mezi úrovní školních výkonů a předpokládanou úrovní celkových schopností.
- Výrazné výkyvy ve školních výkonech.
- Nápadnosti v chování (zejména LMD, ADHD).
- Obtíže přetrvávají i při intenzivní péči (doučování).

Cíl práce s žáky s SPU na 2. stupni ZŠ?

- Navázat na již probíhající reedukační činnost (popřípadě ji zahájit).
- Vytvořit ucelený systém základních znalostí.
- Vytvořit funkční systém výchovného poradenství.
- Používání kompenzačních mechnizmů a pomůcek, nalezení cesty ke zvládnání učiva a sociálních situací.
- Vytvořit podmínky vedoucí k psychickému zklidnění a vyrovnání.

System výchovného poradenství u žáků s SPU na 2. stupni ZŠ?

- Určeno pro žáky, rodiče, učitele.
- Myšlenka je postavena na principu fungování spolupráce školy a rodiny.
- Hlavní roli hraje výchovný poradce.
- Významná je také role školního speciálního pedagoga, školního psychologa, speciálního pedagoga z PPP.

Funkce výchovného poradce v systému výchovného poradenství u žáků s SPU na 2. stupni ZŠ?

- Zachytit žáky a jejich rodiče, co nejdříve po příchodu na 2. st. a seznámit je se systémem výchovného poradenství (profesní orientace).
- Vstupní rozhovor s rodiči a žákem.
- Probrání diagnózy a doporučených forem práce.
- Forma domácí přípravy.
- Možnost průběžného vyšetřování nebo konzultací.
- Doporučení a závěry pro spolupráci rodiny a školy.
- Stvrzení IVP.
- Sdělení kontaktů výchovného poradce a poradenských pracovníků školy a PPP.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ - ZKOUŠENÍ

- Obtíže ve vyjadřování.
- Neschopnost vyjádřit poznatky, kterými žák disponuje.
- Problémy s vyjadřováním před třídou.
- Obtíže s vyhledáním odpovědi v textu (prostorová orientace), zapsání odpovědi do správné kolonky.
- Je vhodné, aby po otázce následovala odpověď.
- Testové úkoly jsou možné, avšak s dostatkem času na přečtení možných odpovědí.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ - DOPORUČENÍ

- Seznámení žáka, rodičů, všech pedagogů, spolužáků s odlišným způsobem vyučování i hodnocení.
- Nevystavovat žáka takovým činnostem, ve kterých nemůže vzhledem k SPU dosahovat dobrých výsledků.
- Rozpoznat skutečné znalosti, dovednosti a vědomosti. Odlišit specifické potíže od nesespecifických. Vycházet z kvalitní a podrobné psychologické a speciálněpedagogické diagnostiky.
- Vycházet z toho, v čem je žáků úspěšný.
- Hodnotit jen to, co žák stačil vypracovat.
- Eliminovat zátěžové situace.
- Využívat kompenzační pomůcky.
- Zajistit reedukaci SPU (i na 2. stupni ZŠ), popř. doučování.
- Volíme kratší úkoly s náročností podle možností žáka.
- Hovoříme s žákem o splnitelnosti úkolů, respektujeme jeho názor.
- Přihlížíme k pomalému tempu.
- Automatizujeme činnosti, vedoucí ke kompenzaci – použití audiovizuálních pomůcek,

zvýrazňování textu.

- Informace žákovi zprostředkováváme strukturovaně a srozumitelně.
- Učíme žáka „učit se“ (opakování nahlas).
- Zpětná vazba navazuje bezprostředně na žakovu odpověď.
- Žáka vedeme k tomu, aby myslel nahlas.
- Požádáme zdatnější žáky o pomoc.
- Angažované učení (důraz na žakovo učení, nikoli učitelovo vyučování).
- Vedeme žáka k tomu, aby se uměl poučit z vlastních chyb.

Domácí příprava žáků s SPU na 2. stupni ZŠ

- Stanovit určitou hodinu a důsledně ji dodržovat.
- Spolupráce (kontrola výsledků, poskytnutí pomoci, podpory).
- Preference „sluchové cesty“.
- Preference „zrakové cesty“.
- Postup práce.
- Příprava pomůcek.
- Vyhrazené pracovní místo.
- Spolupráce se školou.
- Pro upevnění učiva probranou látku zopakovat.
- Klidný přístup a vstřícnost.

Předpoklady pro snazší zvládnutí učiva žáků s SPU na 2. stupni ZŠ

- Vhodná motivace.
- Vybrat z množství podnětů ty významné.
- Učivo předávat názorně, přehledně, jasně, stručně.
- „Multisenzoriální přístup“.
- Důsledně procvičovat (formou hry).
- Stavět na již osvojeném systému znalostí.
- Rozsah učiva přizpůsobit možnostem žáka.
- Snažit se odstranit dosavadní negativní zkušenosti s učením.
- Prostřední školní třídy.
- Atmosféra ve třídě.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ - PRÁCE S TEXTEM

- Naučit se, pracovat s textem pro získání informací, nikoli pro přečtení celého textu jako cíle.
- Text číst po částech, vracet se ihned při zjištění neporozumění.
- „Aktivita žáka“ při čtení textu (poznámky, zkratky, zvýraznění, odkazy, otázky, výpisky).
- Učebním textem jsou často přímo učitelovy výpisky.
- Párové čtení, hromadné čtení.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ – ČESKÝ JAZYK

- Pracovat s přehledy gramatiky, vybavovat pravidlo dříve, než se slovo napíše.
- Kontrola vlastní práce

- Komentovat vše nahlas, nebo alespoň šepem (diktovat si nahlas, číst po sobě, číst nahlas, diktovat si otázky při písemném zkoušení).
- Postupně přecházet v šepot až vnitřní řeč.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ - NAUKOVÉ PŘEDMĚTY

- Využití názorných pomůcek, hledání možných cest a způsobů (kromě čtení), jak informace přiblížit (encyklopedie, internet).
- Optimální zápis v sešitech.
- Žák si vytváří přehledy pojmů, dat (vizuální percepce).
- Domácí vypisování zápisků na PC.
- Vždy využíváme již nabytých vědomostí žáka.

Žák s SPU na 2. stupni ZŠ – STYLY UČENÍ

- Styl učení je způsob, jakým si jedinec osvojuje poznatky. Je individuální, je nutné jej respektovat. Zahrnuje: vstup informací, poznávání, výstup.
- Vstup: vizuální, auditivní, kinestetický, taktilní.
- Optimální je kombinovaný vstup informací – multisenzoriální přístup.
- Výstup: ústní, písemný, obrázek, diagram, výrobek.

METAKOGNITIVNÍ STRATEGIE

- Metakognitivní strategie znamená myšlení o myšlení, přemýšlení. Hledání optimálních metakognitivních strategií je předpokladem dalšího sebevzdělávání.
- U jedinců s SPU jsou doporučovány tyto strategie:
  - Myšlení nahlas při provádění úkolů.
  - Aktivní učení se – kladení otázek sám sobě – Jak jsem to udělal? Je to takhle lepší? Proč se mi to povedlo?

Profesní poradenství a profesní orientace

- Profesní poradenství = systém poradenských služeb k podpoře profesní orientace, k volbě povolání, k volbě optimální vzdělávací a profesní dráhy v průběhu celého života.
- Profesní orientace = veškerá opatření a prostředky, které informují a přispívají k orientaci mládeže, ale také rodičů, učitelů apod. Poskytuje informace pro volbu druhu vzdělání nebo profesní přípravy s přihlédnutím k schopnostem, způsobilosti, zájmům jedince a jeho možnostem zaměstnání.

Volba povolání

- Úvaha o budoucích možnostech, výběr životní dráhy.
- Odráží sebepojetí jedince, jeho osobnostní vlastnosti.
- Východiskem je:
  - přehled o profesích,
  - školní prospěch,

- sebehodnocení,
- přání rodičů,
- doporučení školy.

Profesní orientace žáků s SPU

- Nízké sebehodnocení.
- Pomoc od:
- výchovného poradce,
- školního speciálního pedagoga,
- školního psychologa,
- odborníka z poradenského zařízení.
- Informační a poradenské středisko při ÚP.
- Veletrhy vzdělávacích příležitostí, Dny otevřených dveří na školách.
- RVP ZV: Vzdělávací oblast „Člověk a svět práce“.

Úskali profesní orientace žáků s SPU

- Průměrná, nadprůměrná inteligence X odborné učiliště.
- Střední školy X náročné podmínky.

Možnosti dalšího vzdělávání žáků s SPU

- Někteří žáci s SPU pokračují ve studiu na SŠ bez větších obtíží.
- Většinou však přetrvávají obtíže, které nejsou tolik výrazné:
- Problémy v organizaci práce.
- Nižší schopnost psát souvislé texty (referáty).
- Nesprávné návyky (učení drilem).

Žák s SPU na střední škole DOPORUČENÍ

- Kurz psaní na PC.
- Navýšení hodin ČJ.
- CERMAT (Centrum pro reformu maturitní zkoušky).

Žák s SPU na vysoké škole - doporučení

- Volba formy zkoušení – ústně nebo písemně.
- Navýšení času na vypracování úkolů.
- Využití počítačů pro vypracování odpovědí.
- Přítomnost osoby, která předčítá odpovědi, student nahrává odpovědi na kazetu.
- Přítomnost osoby, která zapisuje odpovědi.
- Otázky k testu nahrané na kazetě.
- Alternativní formy hodnocení – referát, demonstrace, model.
- Náhradní předmět za cizí jazyk (zahraničí!).

Doporučení literatura k tématu

- JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H., SOVOVÁ, H. *Specifické poruchy učení na 2. stupni základních škol*. Praha: Nakladatelství D+H, 2007

- MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2001.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2003.

Projevy SPU v období dospívání a dospělosti

Dospělost

- Období dospělosti (Vágnerová 2000):
- Období mladé dospělosti (20-35 let)
- Období střední dospělosti (35-45 let)
- Období starší dospělosti (45-60 let)
- Období raného stáří (60-75 let)
- Pravé stáří (nad 75 let)
- Dospělost je dána (Vágnerová 2000):
- Větší sebejistotou a sebedůvěrou.
- Změnou ve vztahu k rodičům.
- Změnou ve vztahu k ostatním lidem.
- Reprodukční složka.
- Ekonomickou samostatností.

Dospělost

- Období mladé dospělosti: profesní role, partnerství, rodičovství, zodpovědnost.
- Období střední dospělosti: „krize středního věku“.
- Období starší dospělosti: riziko ztráty pozice, snížení výkonu, role prarodiče.
- Období raného a pravého stáří: zhoršení psychických i fyzických funkcí, větší závislost na okolí.

Projevy jedince s SPU v dospělosti

- Projevy SPU v dospělosti jsou různorodé a závisí na mnoha faktorech:
- Rodinné a školní prostředí.
- Rodinné a pracovní prostředí.
- Osobnostní vlastnosti a specifika osobnosti.
- Dědičnost, proces zrání.
- V některých případech porucha v období dospívání výrazně slábne.
- V některých případech je porucha v období dospívání výrazně kompenzována.
- V některých případech působí porucha v dospělosti výrazné obtíže.
- Projevy SPU v dospělosti záleží na nárocích společnosti:
- Nepřiměřený tlak společnosti zaměřené na úspěch, kariéru, peníze.
- Tempo doby.
- Potíže s porozuměním novým informacím.
- Neschopnost rychle reagovat na změny.

- Obtíže v orientaci ve vztazích.
- Obtíže v komunikaci.
- Príznaky pretrvávajú až v 70% prípadů:
  - 1/3 „dozraje“ – dozrání CNS, bez následků.
  - 1/3 „kompenzuje“ – kompenzace SPU, strategie.
  - 1/3 má potíže (dodržování norem, sociální problémy).

Projevy SPU v dospělosti ve 3 základních oblastech:

- Učení – proces nabývání nových vědomostí a dovedností.
- Motivace – vliv negativní zkušenosti.
- Sociální vztahy – poruchy v oblasti prožívání, rodinný a pracovní život, adaptace ve společnosti.

Potíže dospělých jedinců s SPU:

- trvající obtíže ve čtení, psaní, pravopisu ⇒ potíže v zaměstnání i osobním životě,
- negativní zkušenosti z dětství snižují motivaci,
- hyperaktivita způsobuje nesoustředěnost,
- změny nálad, výbušnost, problémy s organizací, plnění pracovních úkolů, dochvilností,
- omezená přizpůsobivost, problémy s autoritami,
- riziko alkoholismu, toxikomanie, trestné činnosti,
- tlak společnosti (úspěch, peníze, tempo, flexibilita, vztahy, komunikace),
- možnost návštěvy psychologa, psychiatra, rodinná centra, další instituce.

Potíže dospělých jedinců s SPU ve čtení:

- Obtíže rychle a přesně rozpoznat slova, zvláště slov delších, méně frekventovaných, se souhláskovými shluky.
- Obtíže ve čtení nových nebo neobvyklých slov.
- Fonologické funkce nedostatečně rozvinuty.
- Dekódování slov vyžaduje velké úsilí.
- Nepřesná artikulace.

Diagnostika SPU v dospělosti

Porozumění textu:

- Hlasité i tiché čtení s porozuměním → úroveň podle normy pro určitý ročník.
- Klást otázky, vztahující se přímo k textu.

Fonologické zpracování textu:

- Úkoly pro *fonologickou vnímavost*, *fonologickou paměť* a *fonologické pojmenování*.
- Stejná slabika na začátku slova: *maso x mapa, pomoc x hadr*
- Stejná slabika na konci slova: *postel x kostel, hora x ruce*
- První dvě hlásky slova, která netvoří slabiku: *plavat x plod, proč x sleva*
- Poslední dvě hlásky, které netvoří slabiku: *list x plést, dort x tank*
- Slovo, která začíná stejnou hláskou: *nora x návrat, těsto x kosa*

- Slovo, které končí na stejnou hlásku: *náruč x boháč, nos x lék*
- Stejná hláska uprostřed slova: *beran x národ, plíce x změna*
- POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení*. 2008.
- CARAVOLASOVÁ, VOLÍN. *Baterie diagnostických testů dovedností gramotnosti pro žáky 2. až 5. roč.* 2005.
- HORŇÁKOVÁ, KAPALKOVÁ, MIKULAJOVÁ. *Jak mluvit s dětmi od narození do tří let*. 2009.

Diagnostika SPU v dospělosti - shrnutí

- U dospělých zmapovat školní výkony ve všech předmětech, nejen ve čtení, psaní.
- Terapie se musí zabývat také doplnění základních vědomostí a rozvojem slovní zásoby.
- Z hlediska fonologického uvědomění je nejtěžší opakovat slovo pozpátku.
- Kromě porozumění čtenému textu a fonologického zpracování textu lze také zjišťovat zdatnost zautomatizovaného čtení.
- Při diagnostice dospělých lze využít diagnostických testů školních výkonů.
- Je nutné s dospělými hovořit o dopadu poruchy.
- Dospělí často sami přichází s hypotézami a kompenzačními mechanismy, které už vyzkoušeli.

Přístupy k nápravě SPU jedince v dospělosti

- Pokorná (2010) navrhuje nápravu 2 základních oblastí:
- Náprava základních dovedností – čtení, psaní a matematiky.
- Rozšíření, zpřesnění a systematické uspořádání všeobecných vědomostí.
- Náprava základních dovedností – čtení, psaní a matematiky:
- Wilson Reading Systém – rozvoj sluchové percepce pro zlepšení techniky čtení + rozvoj obsahu pojmů k porozumění textu.
- Metodika Moatsové: *Spelling, Development Disability and Instruction* – náprava pravopisu a výslovnosti.
- Metoda Brigitte Sindelarové.
- Metody Fernaldové.
- Strukturu gramatiky českého jazyka odvodit s porozuměním.
- Technologická podpora (PC programy, které upozorňují na nejdůležitější informace v textu a připraví přehledný zápis, notebooky používané při přednáškách, programy na převod mluveného slova do psané formy, textový editor s jazykovou korekcí používaný při zkouškách, odkaz k doporučením pro studenty s SPU na VŠ, zahraničí).
- Feuersteinova metoda Instrumentálního obohacení (rozvoj všech kognitivních funkcí).
- Silná kompenzace – „*Jakákoli kompenzační technika, mnemotechnickými pomůckami počínaje, zatěžuje mentální možnosti jedince, komplikuje vlastní mentální proces a přitom často nepomáhá v situaci, pro kterou je určena*“ (Pokorná 2010, s. 150).

Rozšíření, zpřesnění a systematické uspořádání všeobecných vědomostí:

- Zabránit přílišnému mechanickému učení.
- Vывozování informací.
- Možnost zpětné vazby.

Podpora jedince s SPU v zaměstnání

- Pokorná (2010) – zahraniční zkušenosti:
- „Nedoporučovat klientovi rekvalifikaci a neupozorňovat na nevhodnost vybrané profese „(Pokorná 2010, s. 142).
- Zejména využití PC pro zápis dat a organizování úkolů.
- Odhalení úrovně gramotnosti zaměstnanců (10-15 % zaměstnanců má SPU).

Metakognitivní přístupy a učební strategie dospělých jedinců s SPU

- Pokorná (2010) – zahraniční zkušenosti:
- Co je úkolem školy?
- Smysl vyšetření inteligence klasickým způsobem (kvantitativní a kvalitativní hledisko).
- Jaká je schopnost jedince „rozvítet se“ prostřednictvím učení?
- Školní výkony jsou ovlivněny také sociálním a kulturním prostředím.
- „*Žáci s poruchami učení často používají různé způsoby zpracování informací a různých mentálních vzorců, jejich metakognitivní procesy probíhají různě a často neúčinně a jejich strategie jsou rigidní.*“ (podle Meltzerové In Pokorná 2010, s. 149).

Práce s textem u dospělých jedinců s SPU

- Pokorná (2010) – zahraniční zkušenosti:
- Vyhledávat v textu definovaná slova.
- Vysvětlit význam slov ústně i písemně.
- Uvažovat, jakým způsobem by se dala slova nahradit. Vyhledávat synonyma, homonyma, antonyma.
- Vyhledávat ustálená slovní spojení.
- Pokládat otázky, související s textem.
- Nacvik čtení v malých skupinkách při vzájemné kontrole.
- Nacvičovat čtení současně s psaním.
- Psát krátké příběhy.
- Čtení se současným poslechem textu.
- Knihy, kde je málo slov (pouze motivace).
- Frekventovaná slova (zvyšuje rychlost čtení).

Doporučení literatura k tématu

- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. Vymezení současné problematiky.* Brno: MU PdF. 2004.
- POKORNÁ, V. *Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti.* Praha: Portál, 2010.

Výuka cizích jazyků žáků s SPU

Je vhodné, aby se žák s dyslexií učil cizí jazyk?

- Žák, který si obtížně osvojuje mateřský jazyk, bude mít závažnější potíže při osvojování cizího jazyka.
- V mnoho případech vede reedukace percepční nezralosti k dostatečnému osvojení cizího jazyka.
- Nedoporučuje se osvobozovat z cizích jazyků, jde o to hledat způsoby cesty, jak je vyučovat.
- Se vstupem do EU se zvyšuje potřeba znalosti alespoň jednoho cizího jazyka.
- Projevy obtíží při osvojování cizího jazyka jsou obdobné jako při osvojování čtení a psaní v mateřském jazyce.
- Vztah k výuce cizího jazyka je negativně poznamenán opakovanými neúspěchy, pocity méněcennosti, sníženou motivací a stále se zvyšujícími rozdíly mezi nejlepšími a nejslabšími žáky.

Projevy obtíží při osvojování cizího jazyka ČTENÍ

- záměny písmen b-d-p, m-w,
- přesmykování the-hte, der-dre,
- komolení slov,
- dvojí čtení,
- obtíže ve vedení očních pohybů zleva doprava,
- špatné porozumění textu,
- problémy s rychlostí, správností i technikou čtení
- nemožnost domýšlení textu

Projevy obtíží při osvojování cizího jazyka PSANÍ

- přesmykování písmen (from-form),
- vynechávání písmen (mother-moth),
- vynechávání krátkých slov,
- fonetické psaní (train-trejn),
- nedostatky ve sluchové percepci způsobují obtíže s rozeznáním rozdílů ve slovech schreibst-schreibt, older-oldest,
- pomalé, křečovitě psaní.

Projevy obtíží při osvojování cizího jazyka ŘEČ

- nižší úroveň slovní zásoby
- nedostatečné zvládnutí gramatických kategorií
- nízká úroveň rozvoje jazykového citu
- nedostatky v osvojení gramatiky českého jazyka (zájmena, slovesné časy, slovní druhy)
→ chyby v gramatice cizího jazyka

Projevy obtíží při osvojování cizího jazyka ŘEČ

- žáci nerozumějí instrukcím, obtížně se orientují v hodinách,
- nedovedou zpracovávat informace, což vede ke ztrátám pozornosti, zájmu o výuku a k horším výsledkům,

- dlouho jim trvá, než si vybaví český ekvivalent → vyhýbání se konverzaci.
- nesprávná artikulace v mateřském jazyce se přenáší do cizího jazyka

Projevy obtíží při osvojování cizího jazyka

- PRAVOLEVÁ, PROSTOROVÁ ORIENTACE: potíže s orientací v textu, na stránce, nepořádek na lavici.
- MOTORIKA: porucha GM způsobuje neschopnost psaní textu v požadovaném tempu.
- PRACOVNÍ PAMĚŤ, SEKVENČNÍ ANALÝZA, DLOUHODOBÁ PAMĚŤ: dítě není schopno vykonávat současně několik úkolů, vybavovat si poznatky z různých oblastí (přemýšlet o hláskové stavbě, gramatice), vykonávat série po sobě jdoucích kroků, vlivem oslabené dlouhodobé paměti se stále znovu učí dny v týdnu, číslovky apod.
- KONCENTRACE POZORNOSTI: žák se soustředí krátkou dobu, jeho pozornost upoutávají různé předměty, pozornost je ovlivněna mezerami ve vědomostech, je obtížné soustředit se, když ničemu nerozumí.
- AUTOMATIZACE: při vyučování cizím jazykům se projevuje zvlášť intenzivně. Učitel (rodič) má pocit, že vše opakuje mnohokrát, že v jedné hodině je určitá vazba zvládnuta, ale v následující hodině se začíná znovu.

Kdy začít s výukou cizího jazyka?

- Názory se liší.
- Na jedné straně je zdůrazňována plasticita mozku v předškolním věku, na straně druhé potřeba dostatečné pozornosti k rozvoji mateřského jazyka.
- Švédský odborník LUNDBERG považuje za optimální začátek výuky 9.-12. rok dítěte, kdy jsou dostatečně rozvinuté kognitivní strategie.

Jaký jazyk je pro žáka s dyslexií nejvhodnější?

- Nelze říci, který jazyk je pro všechny žáky s dyslexií nejvhodnější.
- V úvahu bereme subtypy dyslexie, zájem, osobnost učitele, bydliště, negativní transfer, znalosti rodičů.
- Otázka, který jazyk zvolit není prvořadá, důležitější je volba metod a postupů a dodržování principů výuky.
- Anglický jazyk – rozdíl mezi zvukovou a grafickou stránkou.
- Německý jazyk – členy podstatných jmen, složená slova.
- Ruský jazyk – azbuka.

Obsah vyučování?

- Je dán IVP vytvořeným na základě RVP ZV (učebnice není závazná).
- Hlavním cílem je dosažení komunikativní kompetence.
- Žák s dyslexií 1. stupně má zvládnout:
  - srozumitelně říci, kde bydlí,
  - zeptat se na cestu,
  - porozumět jednoduché odpovědi, která je vyslovována zřetelně a pomalu.
- Cílem není přesný zápis slovíček, plnění gramatických cvičení, přesný překlad.
- Vhodná je výuka v malých skupinách, s důrazem na opakování.

Principy vyučování a učení cizích jazyků u žáků s SPU

MULTISENZORIÁLNÍ VYUČOVÁNÍ

- spojení zraku, sluchu, hmatu a kinestetického vnímání,
- v aktivitách žáka se spojuje řeč, konkrétní situace, obrázky, fyzické reakce,
- žák má mít co nejvíce příležitostí mluvit, spojovat slovní spojení s reálnou situací,
- opakovaná slova vidět napsaná, tištěná s barevně vyznačenými částmi,
- je-li to možné, znázorňují žáci obsah slov pohybem.

KOMUNIKATIVNÍ PŘÍSTUP

- vnímat mluvčího,
- rozumět jeho sdělení,
- vyjadřovat své potřeby, myšlenky,
- aktivně se účastnit výuky.

STRUKTUROVANÝ POSTUP

- východiskem je zafixování spojení hláska-písmeno,
- následuje zvládnutí hláskové stavby slov, vět, syntaktické stránky jazyka,
- jestliže žák má obtíže číst v českém jazyce, nemůže za použití stejné metody (analyticko-syntetická metoda) číst v cizím jazyce, může vyzkoušet globální čtení.

SEKVENČNÍ POSTUP

- postup po malých krocích od učiva, které žák zvládá, k náročnějšímu, což podporuje sebedůvěru žáka a dává mu to možnost zažít úspěch,
- v praxi však nebývá respektován, žáci se učí složitou gramatiku a pak nejsou schopni ani jednoduché konverzace.

KUMULATIVNÍ PRINCIP

- Spojování nového učiva s osvojeným učivem.
- V praxi je tento princip také porušován.
- Kam má zařazovat dítě nové poznatky, když nemá dobře zvládnuté poznatky předcházející?

RESPEKTOVÁNÍ INDIVIDUALITY DÍTĚTE

- postupy jsou závislé na variabilitě příčin a projevů specifických poruch učení,
- je nutné respektovat závěry a doporučení odborného pracoviště,
- například spojování pohybových a řečových aktivit v rámci multisenzoriálního přístupu není vhodné pro děti s poruchami motoriky.

RESPEKTOVÁNÍ STYLU UČENÍ

- neexistuje jeden vhodný styl učení, ale nejméně vyhovuje frontální způsob výuky,
- žákům se dobře učí slovíčka, která si píší, čtou, vyslovují nahlas, barevně obtahují,
- Nejvíce jim vyhovuje globální styl učení – konverzace na základě opakování v různých situacích,
- jiní potřebují gramatické přehledy,

- příliš volná výuka jim nevyhovuje.

MATEŘSKÁ METODA

- dítě si osvojuje cizí jazyk stejným způsobem, jakým vrůstá ve svém prostředí do zákonitostí mateřského jazyka,
- postupuje ve vazbě na konkrétní situace na základě mnohonásobného opakování, učení se izolovaným slovíčkům a gramatice a doslovné překlady nevedou k osvojení jazyka,
- dítě nejprve hledá slovo v češtině, k němuž vzpomíná na cizí ekvivalent,
- Ve vývoji batolete je nejdříve porozumění řeči a teprve poté následuje vlastní mluva, i v cizím jazyce je lepší nechat dítě naslouchat, vnímat všemi smysly cizí jazyk, snažit se porozumět v kontextu situace a teprve potom se jednoduše vyjadřovat.

Doporučení pro osvojování dílčích dovedností

KOMUNIKACE, ZVUKOVÁ STRÁNKA:

- Je hlavním cílem ve výuce cizích jazyků. Vzhledem k pomalému vybavování a slabé pracovní paměti, pro žáky s SPU problematické.

Náměty pro cvičení:

- Verbální pokyny doplnit neverbální komunikací.
- Dialog a dramatizace tématu.
- Vyprávění podle obrázku.

VÝSLOVNOST:

- Vzhledem k obtížím se sluchovou percepcí a artikulací, pro žáky s SPU problematické.

Náměty pro cvičení:

- Žáci musí výraz několikrát slyšet, pak opakovat s učitelem nebo celou třídou.
- na chybu neupozorňujeme, znovu opakujeme správný výraz.
- Poslech zvukových nahrávek spolu s opakováním.
- Grafické znázornění tvaru úst.
- Říkadla, básničky, písničky.
- Kartičky s obrázky, učitel slova předřiká, žák kroužkuje slova.

ROZŠIŘOVÁNÍ SLOVNÍ ZÁSObY:

- Osvojování slovní zásoby provádíme spojením s názorným předmětem, obrázkem, situací, bez českého výrazu.

Náměty pro cvičení:

- Vnímání obrázku, situace a nový výraz.
- Spojování obrázku, situace s novým výrazem., který dítě volí i z více možností. Aktivace pasivní slovní zásoby.
- Dítě si vybavuje vhodné slovo z aktivní slovní zásoby.

Hry (J. Vernacová):

- Na magnetické tabuli je obrázek lidské postavy, žáci připínají kartičky s názvy částí těla.
- Spojení výkladu slova a slova na kartách.
- Kresebný diktát.
- Jeden žák hází 2 kostkami, druhý žák vyjadřuje součet, rozdíl, podíl.
- Učitel ukazuje obrázek s mnoha detaily a ptá se: *Co je pod stolem? Co je vedle stolu? ...*
- Které slovo do řady nepatří?
- Tvoření slov z písmen.

Další náměty:

- Hledej slova opačného významu (*gross – klein, der Tag – die Nacht, small-big, winter-summer*).
- Definování předmětu – kategorie, funkce, popis (*je to ovoce, jí se, je z něj džus, je oranžové*).
- Osvojování nových slov v tématických celcích (*plyšová zvířátka, ke kterým se doplňují kartičky*).
- Nová slova spojovat do slovních spojení a vět (*Der Hund is braun, schwarz, ...Der Hund is klein. Der Hund is alt*).
- Využívat styl učení (*vizuální, auditivní – nebývá často, kinestetický*).
- Většinou spojení více stylů učení.

Gramatické kategorie:

- Často narážíme na obtíže v mateřském jazyce, je vhodné redukovat gramatiku ve prospěch konverzačních cvičení.

Náměty pro cvičení:

- pro vyjádření slovních druhů a stavby vět používáme barevné kostky,
- využití gramatických přehledů,
- místo nácviku gramatiky využijeme globální vnímání celých slov (podívej se na slovo, poslouchej, jak se slovo vyslovuje, slovo napiš zpaměti, zkontroluj, porovnej s předlohou, objeví-li se chyba, celý postup se opakuje).

Gramatické přehledy:

- Pro žáky s vizuálním stylem učení.
- Možnost profesionálních přehledů.
- Lepší variantou je vytváření přehledů žákem samotným, popřípadě rodiči žáka.
- Používají se tak dlouho, doku si žák jev neautomatizuje, dokud má pocit, že pomůcku potřebuje.
- Součástí používání přehledů je i nácvik, jak se v něm orientovat.
- Silná motivace pro žáka.

Barevně odlišené slovní druhy:

- Pro žáky, kteří preferují vizuální učení.
- Kartičky se slovy, která jsou rozlišena barevně podle slovního druhu (např. podstatná

jména – fialově, slovesa – červeně, přídavné jméno – zeleně).

- Pomůcka je pro žáky časově náročnější.
- Slouží především pro tvoření vět, či skupin slov stejného základu.

Čtení:

- V anglicky mluvících zemích se používají 2 metody:
- Poznávání celých slov (*look and say*) = jsou voleny výrazy a slovní spojení, které se často opakují a jsou dětem známé (pojď sem, vezmi si sešit atd.),
- Analyticko-syntetický přístup (*phonic approach*) = žák čte po slabikách, skládá slova ze slabik.
V současné době preferováno (také v němčině).

Náměty na cvičení – poznávání celých slov:

- spojování slov s obrázkem,
- vyhledávání slov v textu,
- spojování stejných slov psaných jiným typem písma (*DOG-dog*).

Náměty na cvičení analyticko-syntetický přístup:

- poslech textu na kazetě – poslech textu čteného učitelem – učitel čte znovu, ale velmi pomalu, žáci tleskají při neznámém slově – společné čtení po větách, nevadí, když si dítě začátky slov již pamatuje – překlad textu, ilustrace, tvoření otázek a hledání odpovědí.
- učitel nejdříve vypráví jednoduchým způsobem příběh, ukazuje obrázky, seznamuje orientačně s novými výrazy – žáci příběh dramatizují (pantomima, kresby) – učitel čte text – učitel čte společně s žáky – žáci čtou sami.
- hromadné čtení, čtení ve skupinách, ve dvojicích,
- učitel čte text, žáci hledají slova a skládají je do vět,
- využití diktafonu – dítě čte článek a současně vnímá text čtený učitelem, dominantní je snaha číst.

Nácvik čtení s porozuměním:

- Musíme mít na paměti obtíže při dekodování, při globálním porozumění není potřeba znalosti detailů, spíše získání základních informací.

Náměty pro cvičení:

- přiřazování slov (vět) k odpovídajícím obrázkům,
- doplnit větu vhodným slovem,
- vyřadit, co mezi slova nepatří (*apple-pear-car-cherry*),
- doplnit chybějící část slova (*The day after Wednesday is T.....*),
- domýšlení významu slov podle kontextu.

Získávání informací z textu:

- Hlavním cílem je porozumět, o čem se píše v textu.

Náměty pro cvičení:

- Podívej se na text a řekni, o čem asi bude. Globální vnímání textu, domýšlení podle obrázku.
- Najdi v textu určité slovo a zjisti, co znamená.
- Scanning – rychlé vyhledání informace.

Psaní:

- Pokud dítě nechápe obsah, nemělo by opisovat dlouhé texty.
- Psaní dlouhých textů nahradit spojováním izolovaných slov nebo seřazováním nabídnutých vět.
- Možnost psaní tiskacími písmeny.

Look – say – cover – write - check:

- Podívej se na slovo.
  - Vyslov slovo nahlas.
  - Řekni si slovo po písmenech.
  - Napiš rukou ve vzduchu, kamarádovi na záda.
  - Zakryj si slovo.
  - Napiš do sešitu.
  - Přečti a zkontroluj.
- Pokud dítě chybuje, opakujeme postup znovu.

Procvičování slov, která se rýmují:

- can – tan - man
- bin – tin - pin
- hop – mop - top
- get – let – met

Upozorňujeme na stavbu slov:

- teach – teacher – teaching
  - happy – unhappy – unkind
  - supermarket – superman – superwoman
  - raincoat – rainbow
- Podpořit barevným psaním.

Hodnocení a klasifikace

- Využít úpravy v IVP, slovní hodnocení.
- U některých žáků postačí prodloužený čas, doučování a působení rodiny.
- V závažnějších případech výrazně redukovat učivo v IVP.
- Pozitivně hodnotit zvládnutí reálii v českém jazyce.
- Uznání fonetického přepisu.
- Pozitivně hodnotit částečné zapamatování textu z paměti.
- Zadávat úkoly, které jsou zvládnutelné a vedou k automatizaci (*Der Tisch is klein. Der Tisch ist neu. Der Tisch ist...*)
- Nesnižovat známku na vysvědčení o jeden až dva stupně.

Reedukace prováděná v cizím jazyce

- ZRAKOVÁ PERCEPCE:
- Podtrhávej slova, která obsahují písmeno...
- Dlouhá slova děl na slabiky.
- Grafická označování obtížných slov.

- SLUCHOVÁ PERCEPCE:
- Tleskni, slyšíš-li danou hlásku...
- Jmenuj slova, která začínají na...
- Dělení slov na slabiky s tleskáním (*re-mem-ber*).
- Hledej slova, která se rýmují (*call – ball – day*).

- CVIČENÍ PAMĚTI:
- *Die Blume ...weisse Blume – schone Blume – rote Blume*
- Doplnování slov do vět: *Was ist das? Das ist...* dítě doplňuje obrázky ve spojení se slovy.
- Paměťové hry.

Přístup učitelů a spolužáků k žákovi s SPU

- Tolerance neznamená zvýhodnění.
- Zážitek úspěchu.
- Víra ve zvládnutí.
- Nezesměšňovat.
- Pomoc.
- Optimismus.
- Informovanost učitele a postupech a metodách.
- Spolupráce se spolužáky a rodinou.

Učebnice pro výuku cizího jazyka žáků s SPU

- Širší nabídka učebnic anglického jazyka.
- Učebnice společně s pracovními listy.
- (Okraje) s poznámkami a přehledy.
- Předtištěná slovíčka (po 3 řádcích).
- Grafická podpora.
- Součástí CD, DVD, kazety, obrázky, pexesa, hry, písničky, doplňovačky, křížovky.
- Obrazové slovníky.
- Pravidelné opakování učiva v cyklech.
- První lekce bez gramatických pravidel.
- Lekce zaměřeny na 1 jev → opakování.

Pomůcky pro výuku cizího jazyka žáků s SPU

- Široká nabídka PC programů.
- Jazyky bez bariér – počítačový software (Ing. Dagmar Rýdlová)
- Pexeso.
- Domino.
- Loto.
- Tematické celky: např. lidské tělo.
- Gramatika v tabulkách.
- Cvičení v obrazech – grafický program malování (Irena Kondrová).
- Časopis UFIN.

Doporučení literatura k tématu

- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. Vymezení současné problematiky*. Brno: MU PdF. 2004.
- ZELINKOVÁ, O. *Cizí jazyky a specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2005.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2003.

Systémový přístup k dítěti s SPU, jeho osobnost

Charakteristika systémového přístupu

(V. Pokorná 2010)

2 základní modely:

- Lineární, kauzální model = systém příčin a následků, kdy každý další následek je příčinou dalších následků.
- Systémový, cyklický model = příčina i následek jsou propojeny, působí zpětnovazebně, nelze je od sebe oddělit.

Systemový přístup:

- Zdůrazňuje vztahy a souvislosti.
- Pozorovatel je součástí systému.
- Všechny prvky systému jsou na sobě navzájem závislé.
- Důležitou úlohu hraje komunikace a interakce.
- Otevřenost.
- Respektování specifické situace.

Systemový přístup a SPU

- Nejde o to najít pouze příčinu poruchy a tu odstranit, jde o nápravu celého systému.
- Diagnóza není určující pro další rozvoj dítěte.
- Psycholog a speciální pedagog, kteří vstupují do systémů, na nichž se podílí dítě s postižením, musí mít na mysli všechny jejich možné funkce, které si musejí ověřit.

Psychosociální postavení dítěte s SPU

- Dvojnásobná frustrace:
  - ve školních výkonech,
  - v sociálních situacích.
- Děti s SPU hodnotí sami sebe často nepříznivě.
- Přijetí diagnózy SPU spojené s výhodami, může mít důsledky v rozvoji osobnosti a budoucím životě.
- Značné nedostatky v komunikaci i interakci.

Osobnostní specifika jedince s SPU

Socializace, emocionalita, vůle (Bartoňová 2004):

- jedinci se SPU jsou méně fyzicky zralí,
- neadekvátní chování v sociálních situacích,
- potíže v orientaci, sociálním chování,
- problémy s vyjadřováním,
- problém v sociálním učení, nedokáží se poučit ze svých chyb,
- výkyvy ve výkonnosti,
- pocity úzkosti, frustrace, agresivita,
- časté deprese, smutek, únava.
- problémy se zapamatováním a uspořádáním pořadí,
- snížené volní vlastnosti, potřeba motivace.

Sebehodnocení:

- Snížené sebehodnocení, komplexy méněcennosti (velký vliv prostředí).
- Mají o sobě horší mínění, než jejich spolužáci.
- Pokud mají úspěch, připisují jej štěstí.
- Nepředpokládají, že by jejich osobní iniciativa mohla vést k úspěchu.
- Jsou přesvědčeni, že mají častěji smůlu, než jejich spolužáci.
- Samy o sobě si nemyslí, že jsou hloupí a líní.

- Dokáží si přiznat, že se často a rychle rozzlobí.

Postavení dítěte s SPU v rodině

Současná rodina a její funkce:

- Je nejpřirozenějším prostředím, které ovlivňuje život a výchovu jedince.
- Základ socializace, předávání návyků a tradic.
- Funkce rodiny: výchovná, citová, ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční.
- Nevhodné styly výchovy: zavrhuující, rozmazluující, perfekcionalistický, úzkostný, autoritářský, → demokratický.
- Již v době těhotenství se vytváří vztah mezi dítětem a rodinou.
- Při zjištění diagnózy si rodina prochází několika stádii: 1. šok, 2. popření, 3. smutek, zlost, úzkost, pocit viny. 4. stádium rovnováhy, 5. stádium reorganizace.
- Vztahy v rodině jsou určující pro kvantitu i kvalitu podnětů, rozvoj řeči, sebeobsluhy, motoriky a sociálního chování.
- Důležité je naplnění potřeby životní jistoty a vytváření hlubokých trvalých citů.
- Péči o děti s SPU v rodině většinou zabezpečuje matka.
- Rodiče prožívají pocit strachu, zda budou jejich děti ve škole úspěšné, jejich neúspěch si berou za vlastní vinu.
- Pro rodiče je velmi těžké pochopit, že přestože je dítě snaživé, věnují mu úsilí, doma ho vyzkouší, dítě opět přináší špatné známky.
- Orientace v problematice SPU je pro rodiče mnohdy nesnadná, jsou ovlivněni okolím.
- Rodiče musí být ve výchově jednotní a nebránit se odborné pomoci.
- Obava rodičů o budoucnost dětí.
- Někdy se ze strany rodičů objeví snaha vypracování úkolů za dítě.
- Někteří rodiče se do poraden ani nedostaví.
- Někteří rodiče si nechají problém podrobně vysvětlit a pak řeknou, že oni měli také těžký život a dítě si musí zvyknout.
- Rezignace rodičů vůči zdlouhavému procesu reedukace.
- Rodiče, kteří se „obětují“.
- Mnoho rodičů najde vhodný přístup a spolupracuje s odborníky
- Rodiče by měli:
- Přijmout přednosti dítěte.
- Stanovovat dosažitelné cíle.
- Pomoci dítěti hodnotit výsledky realisticky.
- Naučit dítě nebýt k sobě příliš kritické.
- Naučit dítě chválit sebe samo.
- Dítě musí cítit, že je milováno, že někam patří.
- Dítě potřebuje zažívat pocit, že se může samo rozhodnout.

- Zavést stálý denní režim s pevnými pravidly.
- Rozdělit si povinnosti v rodině, být jednotni v požadavcích.

- Postavení dítěte s SPU v rodině ovlivňuje také počet sourozenců, pořadí a jejich věkový rozdíl.
- Sourozence dětí s SPU je potřeba seznámit s problémem.
- Diagnóza SPU neznamena, že bude sourozenec upřednostňován.
- Starší sourozenci dětí s SPU mají pocit, že jsou na obtíž.
- Po mladších sourozencích dětí s SPU je vyžadováno, aby se chovali jako dospělí.
- Může se objevit i upnutí na dítě bez SPU ze strany rodičů.
- Sourozenci dětí s SPU se musí vyrovnat s poznámkami okolí.